

FINLANDIYA TAJRIBASI – BOSHLANG‘ICH TA‘LIM TIZIMI SOHASIDA RIVOJLANISH ASOSI

Xaydarova Yulduz Abdijalil qizi, O‘zbekiston-Finlandiya
Pedagogika instituti magistranti

THE EXPERIENCE OF FINLAND IS THE BASIS OF DEVELOPMENT IN THE PRIMARY EDUCATION SYSTEM

Xaydarova Yulduz Abdijalil qizi, Master’s student at Uzbekistan-
Finland Pedagogical Institute

ОПЫТ ФИНЛЯНДИИ – ОСНОВА РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Хайдарова Юлдуз Абдижалил кызы, магистрант Узбекско-
Финляндского педагогического института

[https://orcid.org/
0009-0004-1002-4222](https://orcid.org/0009-0004-1002-4222)

e-mail:
[yulduzaydarova314@
gmail.com](mailto:yulduzaydarova314@gmail.com)

Annotatsiya: Ta’lim tizimda samarali natijalarga erishish uchun va kamchiliklarni bartaraf etish uchun chet el tajribasidan foydalanish muhim. Izlanishlar shuni ko‘rsatadiki, Finlandiya ta’lim tizimi rivojlanish istiqbollari bo‘yicha yetakchi o‘rinlarda. Ushbu maqola Finlandiya boshlang‘ich ta’lim tizimi va uning samarali natijalari xususida atroflicha fikr yuritilgan. Ushbu ta’lim tizimida rivojlanish istiqbollari esa qay jabhalariga ko‘ra ahamiyatga ega ekanligi fikrlar tasdig‘i bilan isbotlangan.

Kalit so‘zlar: ixtiyoriy rivojlanish, teng imkoniyatlar, hamkorlik, ta’lim sohasidagi ayrim muammolar, ta’lim sohasidagi islohotlar, boshlang‘ich ta’lim, chet el tajribasi, Bilimni baholash xalqaro tadqiqot dasturi (PISA), Finladiya ta’lim tizimi, professional o‘qituvchi.

Abstract: It is important to use foreign experience to achieve effective results in the educational system and to eliminate shortcomings. Research shows that the Finnish education system is in the leading positions in terms of development prospects. This article focuses on the Finnish primary education system and its effective results. It has been proved by opinion that the prospects of the development of this educational system are important according to which aspects.

Key words: voluntary development, equal opportunities, cooperation, some problems in education, educational reforms, primary education, foreign experience, Program for International Assessment of Knowledge (PISA), Finnish education system, professional death teacher.

Аннотация: Важно использовать зарубежный опыт для достижения эффективных результатов в системе образования и устранения недостатков. Исследования показывают, что финская система образования находится на лидирующих позициях с точки зрения перспектив развития. В данной статье основное внимание уделяется финской системе начального образования и ее эффективным результатам. Доказано мнение, что перспективы развития данной образовательной системы важны по каким аспектам.

Ключевые слова: добровольное развитие, равные возможности, сотрудничество, некоторые проблемы в образовании, образовательные реформы, начальное образование, зарубежный опыт, Программа международной оценки знаний (PISA), финская система образования, профессиональность учителя.

KIRISH. Ta'lim tizimi xususida rivojlanish istiqbollari bo'yicha Finlandiya ta'lim tizimi yetakchi o'rinlarda turadi. Bunday ilg'or ta'lim tizimi xususida mulohazalar yuritish va undan qaysi jihatlarida foydalanish mazkur maqolaning yoritib berish maqsadi hisoblanadi. Finlandiya yaqinda nisbatan mustaqil davlatga aylandi, ammo ta'lim sohasida salmoqli muvaffaqiyatlarga erishdi, dunyodagi eng yaxshi tizimlardan birini yaratdi. Uning ta'lim tizimi turli mamlakatlardagi o'qituvchilar orasida haqiqiy qiziqish uyg'otdi, mutaxassislar tomonidan muhokama qilindi va aholining hayratlanishiga sabab bo'ldi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR. Fin tajribasini o'rganish hozirgi dolzarb muammolardan biridir. Ilkka Taypalening "Finlandiyaning 100 ta ijtimoiy innovatsiyasi", nomli asari, Grigoriy Petrovning "Oq nilufarlar yurtida" asari bir millat uyg'onishiga guvoh bo'lgan Grigoriy Petrovning kelajak haqidagi kuzatuvlari va kuzatgan voqealari ichida Fin tizimi loyihasi asarning asosiy negizi hisoblanadi. Xelsinkidagi maktabda ikki yil ishlagan amerikalik o'qituvchi Timoti Uoker fin maktablaridagi muvaffaqiyatning zamirida juda oddiy tamoyil – o'quv jarayonlarida quvonch mavjudligini ta'kidlaydi. Qisqa o'quv kuni, yengil uy vazifalari va kam standartlashtirilgan testlar – bu faqat samarali ta'lim tizimining tashqi jihatlari, xolos. Uoker o'z kitobida fin ta'lim tizimi qanday tashkil etilgani, nima uchun o'quvchilar bilan ularning baholarini muhokama qilish kerakligi, bolalarga ixtiyor erkinligini berish va ular bilan birgalikda kunni rejalashtirish o'g'il-qizning mustaqil bo'lishiga qanday yordam berishi, devorlardagi ko'rgazmali materiallarning haddan ziyod ko'pligi o'zlashtirishning pasayishiga olib kelishi, nega tanaffus chog'ida o'qituvchi bolalar bilan birga o'ynashi muhimligi kabi masalalar haqida hikoya qiladi. Ushbu kitobda muallif o'zbek maktablarida ham qo'llasa bo'ladigan 33 ta strategiyani taklif etadi [1].

Fin maktablaridagi metodlar asosan o'quvchilarni tanqidiy fikrlash, ijodiylik jarayonlariga qaratilgan metodlardan iborat. Amaliyot hayot bilan bog'liqligi esa kichik yoshdagi o'quvchilarni haqiqiy hayotga tayyorlaydi.

MUHOKAMA. Finlandiya ta'lim tizimi test natijalarini ko'paytirish matematika, tabiiy fanlar va ingliz tillariga ustuvorlik berish o'rniga, o'qish uchun sog'lom va uyg'un muhit yaratishga etibor beriladi. Bunda ta'lim "Ijtimoiy tengsizlikni muvozanatlash vositasi bolishi kerak", degan mafkuraga ega. O'qituvchilar odatda kuniga 4 soatdan amaliy mashg'ulot o'tkazishadi va har hafta ularga kasbiy rivojlanish uchun 2 soat vaqt ajratiladi. Bu esa, o'z navbatida o'qituvchilarga tushadigan stressni kamaytiradi.

O'quvchilarimizni ko'proq imtihonlarga, test sinovlariga tayyorlashdan ko'ra sog'lom hayotga tayyorlash, bolalar kimdandir yoki nimadandir qo'rqanidan emas, balki o'zlari qiziqqanidan fanlarni o'zlashtirishi, dars davomida shakllangan yangi g'oya va fikrlarini erkin tatbiq etishlari va qo'llab quvvatlashlariga zamin yaratishimiz lozim.

Finlandiyada majburiy ta'lim 9 yil davom etib, o'quvchilar 16 yoshdan maktabni tark etishlari mumkin. Ushbu g'oya Finlandiya talabalarini haqiqiy hayotga tayyorlashga qaratilgan. Finlandiyadagi maktablar hech qanday tartibda joylashmagan, maktablar, mintaqalar, o'qituvchilar va hatto o'quvchilar o'rtasida taqqoslashlar mavjud emas. Ular raqobat emas, hamkorlik muvaffaqiyat kalitidir, deb hisoblashadi. Fin o'qituvchilari dunyodagi eng malakali o'qituvchilardir. Finlandiyada o'qituvchilikka bo'lgan talab juda yuqori.

O'zbekiston fin tajribasini qanday o'rganadi?

NATIJALAR. Idoralararo "ishchi guruh" tuziladi. Ta'lim inspeksiyasi boshlig'i Ulug'bek Tashkenbayev bu borada shunday dedi: "Finlandiya tajribasini o'rganish bo'yicha idoralararo ishchi guruhi shakllantirildi va aniq vazifalari belgilandi. Ishchi guruh tarkibiga: Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi, Tashqi ishlar vazirligi, Maktabgacha ta'lim vazirligi, Xalq ta'limi vazirligi, Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi vakillari jalb qilinadi. Ekspert guruhi a'zolarining O'zbekiston ta'lim tizimi boshqaruv organlari bilan to'g'ridan-to'g'ri hamkorligi yo'lga qo'yiladi".

Fin ekspertlarini olib kelish. Xorijiy ekspertlarning O'zbekistonga tashrifini amalga oshirish. Finlandiya tomoni bilan kelishgan holda

2ta fin mutaxassislarini O‘zbekistonga konsultant sifatida doimiy faoliyatga jalb qilish ko‘zda tutilgan.

Eslatib o‘tamiz, 2020-yil 30-oktabr kuni Shavkat Mirziyoyev raisligida o‘tkazilgan videoselektor yig‘ilishida maktab ta‘limi bo‘yicha ilg‘or davlatlar tajribasini o‘rganish, xususan Finlandiya ta‘lim tizimining o‘ziga xos xususiyatlari va muvaffaqiyatlarini o‘rganish, o‘quvchilarni fikrlashga chorlaydigan metodika yaratish bo‘yicha vazifalar belgilab berilgan edi. O‘zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti o‘qituvchilari N.Shodiyev, M.Fayziyev O‘zbekiston-Finlandiya pedagogikasi xususida quyidagi fikrlarni aytgan: “2021-2022-o‘quv yilidan Samarqand davlat universiteti qoshida bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlash maqsadida O‘zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti ochildi. Institutda pedagogika, maktabgacha ta‘lim, san‘atshunoslik, xorijiy tillar, jismoniy madaniyat fakultetlarida maktabgacha ta‘lim tashkiloti va umumiy o‘rta ta‘lim maktablari uchun tarbiyachipedagoglar va o‘qituvchilar tayyorlanmoqda”[2].

O‘zbekiston nega Finlandiya ta‘lim modelini tanladi va uni qanday o‘rganmoqchi?

Fin ta‘lim tizimi nimasi bilan ahamiyatli? O‘zbekiston uni qanday qilib tatbiq etishni rejalashtirgan? Yoshlarning juda ko‘pchiligi ushbu kasbni egallashga intiladi. Ta‘limga tikilgan mablag‘lar mamlakatni noqulay iqlimiga qaramasdan, nochor davlatdan bilimga asoslangan iqtisodiyotga ega, yashash darajasi yuqori bo‘lgan mamlakatlardan biriga aylantirdi. O‘zbekistonda ham o‘shib kelayotgan yosh avlod ijobiy o‘zgarishlar va cheksiz imkoniyatlarni namoyish qilmoqda. Shuningdek, Liivala xonim kelajakdagi Finlyandiya tomoni ta‘lim tizimini takomillashtirishda o‘z tajribasi bilan o‘rtoqlashishga hamda tegishli yo‘nalishlar bo‘yicha ekspertlar ajratishga tayyorligini ham bildirdi [3]. Finlyandiyaning asosiy ta‘lim to‘g‘risidagi qonunida (1998 yil) Finlyandiya ta‘limining uchta asosiy maqsadi belgilab berilgan:

— O‘quvchilarga hayotda zarur bo‘lgan bilim va ko‘nikmalarni berish;

— Jamiyatda rivojlanish va tenglikni targ‘ib qilish hamda;

— Butun mamlakat bo‘ylab ta‘lim sohasida tenglikni ta‘minlash.

Maktablarda haftasiga 5 kunlik o‘qish joriy etilgan. Barcha maktablar bir xil mavqega ega, bolalar qobiliyatiga ko‘ra turli sinf yoki ixtisoslashtirilgan ta‘lim muassasalariga ajratib o‘qitilmaydi. Fin maktablarida boshlang‘ich ta‘lim 6 yil davom etadi va 3-sinfgacha bolalarga baho qo‘yilmaydi, o‘qituvchilar tomonidan uyga vazifa deyarli berilmaydi, 2017-yildan aksariyat maktablar dars vaqtida “ruchkadan voz kechishgan” va dars jarayonida to‘liq kompyuter va planshetlardan foydalaniladi. Finlandiya o‘smirlari, bekorchi o‘yinlarga ko‘p soat sarflamaydilar va imtihonlarga tayyorgarlik ko‘rishadi va ayni paytda yuqori sifatli o‘qishdan bahramand bo‘lishadi.

XULOSA. Xulosa qilib shuni aytish kerakki, kelajagimiz bo‘lgan yosh avlodni har tomonlama barkamol bo‘lib yetishishida ta‘lim muhim o‘rin egallaydi. Ayniqsa, boshlang‘ich ta‘lim tizimi nihoyatda katta ahamiyatga ega. Chunki uzluksiz ta‘lim tizimini keyingi bosqichlarining natijasi va samaradorligi boshlang‘ich ta‘lim jarayonida olingan bilim va shakllangan ko‘nikmalarga bog‘liq bo‘ladi. Shu sababli boshlang‘ich ta‘lim tizimini bu sohasida ilmiy tadqiqot ishlarini olib borish, innovatsion g‘oyalarni va ilg‘or chet el tajribasini tadbiq etish orqali jiddiy yondashgan holda isloh qilish talab etiladi. Shubhasiz, bu sa‘y-harakatlar yaqin kelajakda o‘z natijasini beradi va jamiyatimiz taraqqiyotida muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Grigoriy Petrov. “Oq nilufarlar yurtida”, “Faktor press”, 2021 y.
2. <https://www.samdu.uz/upload/content-files/Zarafshon%20gazetasi%20%E2%84%9652.pdf>.
3. <https://hidoya.uz/uz/news/769>.
4. Timoti Uoker. “Finlandiya ta‘lim mo‘jizasi”, “Global books”, 2023 y.
5. Salberg Pasi. Финские уроки. История успеха реформ школьного образования в Финляндии. Арт-транзит, классика- XXI, 2015 г